

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

- доктора юридичних наук, професора Зварича Романа Васильовича

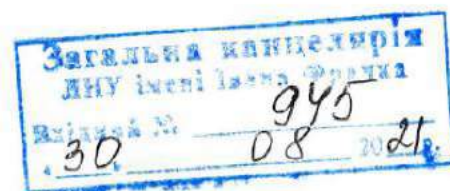
на дисертацію Ковальчука Івана Васильовича

**«ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ КРАЙОВИХ СУДІВ
У ГАЛИЧИНІ В СКЛАДІ АВСТРІЇ ТА АВСТРО-УГОРЩИНИ (1850 –
1918 рр.)», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. На даний час питанням номер один вітчизняної правової системи є реформування судової системи у відповідності до європейських та міжнародних стандартів, яка б відповідала сучасним цивілізованим вимогам розбудови громадянського суспільства та правової держави в Україні. В цьому аспекті важливе значення має історичний досвід становлення та розвитку організаційних засад діяльності крайових судів в Галичині в складі Австрії і Австро-Угорщини (1850–1918 рр.), що сприятиме розумінню особливостей розвитку судової влади в Україні.

У зв'язку з цим тема дисертаційної роботи Ковальчука І.В. є актуальною, важливою і корисною для національної історико-правової науки, а тому заслуговує на схвалення і підтримку.

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації забезпечена на високому науковому рівні. Особливим внеском дисертанта можна вважати детальний аналіз спеціальної історичної та історико-правової літератури та джерел. Достовірність положень дисертації, в яких конкретизовано наукову новизну, забезпечується також обґрунтованими посиланнями на наукові праці українських та зарубіжних вчених, а також сумлінним використанням широкої джерельної бази.

Особливу цінність мають опрацьовані та використані архівні справи, які є найбільшою цінністю в цьому історико-правовому дослідженні. Дисертантом у науковий обіг введено значний масив невідомих архівних матеріалів, документів, які містяться в архівних фондах Центрального державного історичного архіву України м. Львів. У рецензованій дисертації ґрунтовно опрацьовано і використано архівні матеріали, частина з яких вперше впроваджується до наукового обігу. Загалом дисертантом опрацьовано 87 справ із 11-ти фондів Центрального державного історичного архіву у м. Львові: “Магістрат м. Львова” (ф. 52), “Галицьке намісництво, м. Львів” (ф. 146), “Шляхетський суд м. Львова” (ф. 149), “Вищий крайовий суд у м. Львові” (ф. 150), “Апеляційний суд у Львові” (ф. 151), “Крайовий суд м. Львова” (ф. 152), “Вища державна прокуратура” (ф. 156), “Галицька крайова фінансова дирекція, м. Львів” (ф. 160), “Крайова табуля” (ф. 166), “Графи Лянскоронські” (ф. 181), “Наукове товариство ім. Т. Шевченка” (ф. 309). Більшість виявлених архівних документів складають окремі цивільні та кримінальні справи, обвинувальні акти і рішення, листування, звіти, обіжники, розпорядження та інші справи крайових судів (у першу чергу Крайового суду у Львові).

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

– професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов’язаний з попереднім і доповнює його;

– використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних (список використаної літератури включає 468 одиниць);

– відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;

– достатньою географією та кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях.

У дисертації Ковальчука І.В. в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації Ковальчука І.В. свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Характеристика рецензованої дисертації дає підстави стверджувати, що, враховуючи хронологічні межі дослідження, автору довелося шукати раціональну структуру дослідження. Варто зазначити, що це йому вдалося. Структура дисертації Ковальчука І.В. не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставив перед собою дисертант та специфікою дослідження предмета та об'єкта.

За своїм змістом дисертація Ковальчука І.В. є історико-правовою працею, яка вписується у науково-дослідну тематику кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Як і належить ґрунтовній та кваліфікованій науковій роботі, дисертація Ковальчука І.В. починається з вступу, в якому обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено на зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами. Автору, на наше переконання, вдалося визначити мету, завдання, об'єкт, предмет дисертації. У вступі охарактеризовано методологічну основу дисертації та сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист, вдало визначено наукове й практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію та публікації.

У дисертації ґрунтовно проаналізовано стан наукового вивчення проблеми в українській історико-правовій літературі. Дисертант вдало використав сучасні рекомендації щодо належного висвітлення історіографічних та джерелознавчих аспектів проблеми. Позитивною рисою роботи є загалом належне знання історіографії проблеми, активне використання наукових здобутків українських

вчених, в т. ч. не лише правознавців, а й представників суміжних наук. Дисертант ретельно та кваліфіковано опрацював опубліковані першоджерела за темою дисертації, доповнив їх новими матеріалами, виявленими під час дослідження даної проблеми. Здійснений аналіз історико-правової літератури дозволив дисертанту сформулювати власне концептуальне бачення проблемних питань щодо змісту становлення та розвитку організаційних засад діяльності крайових судів в Галичині в складі Австрії і Австро-Угорщини (1850–1918 рр.)

У рецензованій дисертації ґрунтовно проаналізовано історико-правову літературу, джерельну базу, особливо австрійські нормативно-правові акти та архівні матеріали, у яких відображена історія становлення й розвитку крайових судів у Галичині (1850–1918 рр.), а також організаційні та правові засади їхньої діяльності.

Заслуговує позитивної оцінки розкриття основних методологічних підходів щодо дослідження становлення й розвитку крайових судів у Галичині (1850–1918 рр.).

У дисертації наукову цінність має характеристика суспільно-політичних передумов реформування судової влади Австрійської імперії та кваліфіковано визначено особливості становлення й розвитку єдиної судової системи після Весни народів, що знайшло закріплення в імператорському положенні про суди 1849 р. та імператорському патенті 1851 р.

Дисертант на основі ґрунтовного аналізу архівних матеріалів виявив характерні риси та особливості організації крайових судів у Галичині, вдало виокремив етапи їх еволюції та уточнив структуру і конкретизував їх компетенцію.

Значним науковим результатом дослідження Ковальчука І.В. є з'ясування соціально-правових умов, в яких функціонували крайові суди у Галичині та ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів, що регулювали їхню організацію і діяльність.

Дисертант на високому науковому і методологічному рівні розкрив характерні риси та визначив особливості цивільного й кримінального судочинства у крайових судах Галичини (1850–1918 рр.).

У дисертаційному дослідженні в цілому вдало сформульовано пропозиції щодо використання історико-правового досвіду діяльності крайових судів у Галичині в досліджуваній період з метою вдосконалення сучасної судової системи України.

Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача та його науковими публікаціями дозволяє визнати, що мету дослідження досягнуто. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Характеризуючи наукову новизну дослідження слід зазначити, що дисертація є першим в Україні самостійним комплексним спеціальним історико-правовим дослідженням становлення і розвитку правових основ організації та діяльності крайових судів у Галичині (1850–1918 рр.).

Зокрема, автором обґрунтовано, що становлення і розвиток крайових судів у Галичині в австрійський період відбувалося у два етапи: після буржуазно-демократичної революції (1850–1867 рр.) та після прийняття останньої австрійської конституції (1867-1918 рр.), що зумовлювалося виявленими в ході дослідження закономірностями їхньої діяльності.

У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто дисертантом, до найбільш значущих із яких належать:

1. Дисертантом вперше конкретизовано, що правовою основою формування й функціонування нової австрійської судової системи з середини XIX ст. були імператорське положення про суди 1849 р. та імператорський патент від 31 грудня 1851 р., згідно з якими було передбачено утворення крайових судів у Галичині;

2. Автором уточнено територіальну і предметну підсудність крайових судів у Галичині у досліджуваний період. Зважаючи на предметну підсудність, розподіл справ поміж судами визначались предметом й ціною позову. Крайові суді розглядали справи, вартість предмету спору яких складала понад 1 тис. корон. Зокрема, встановлено, що юрисдикція крайових судів поширювалася на один-два судових округи, залежно від кількості населення (як правило, один округ до 300 тис. осіб, хоч бували і винятки). Зважаючи на це, кількість повітових судів, які були обслуговувалися крайовими судами коливалася від декількох до понад двадцяти. Найменшим був округ Коломийського суду, а найбільшими – Самбірський, Львівський і Перемишльський;

3. Варто відзначити, що здобувачем уперше удосконалено наукові знання про мету діяльності крайових судів у Галичині, їхню співпрацю із Вищим крайовим судом у Львові, державною прокуратурою, адвокатурою, нотаріатом; про контролюючу діяльність за в'язницями підзвітних судових округів.

Таким чином, змістовне наповнення пунктів наукової новизни дійсно має фундаментальне теоретичне та практичне значення як для науки історії держави і права, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів юридичної науки.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані та обґрунтовані в дисертаційному дослідженні Ковальчука І.В. на тему: «Правові основи організації і діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1850–1918 рр.)», можуть бути використані як методологічна основа для проведення подальших наукових історико-правових досліджень генезису та еволюції апеляційних судів і судочинства в Україні.

Висновки повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Дисертант стисло формулює основні результати дослідження.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що дисертація на здобуття ступеня доктора філософії Ковальчука Івана Васильовича є самостійним, ґрунтовним і структурно завершеним науковим дослідженням, що характеризується єдністю змісту й, безперечно, має визначену саме автором науково-теоретичну та практичну цінність. Теоретична значущість роботи полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні особливостей правових основ організації і діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1850-1918 рр. в сучасній історико-юридичній науці. Практична значущість одержаних результатів полягає у використанні теоретико-методологічних узагальнень та практичних рекомендацій автора у науково-дослідній діяльності, навчальному процесі, а також у правотворчості в процесі реформування чинного законодавства України.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення і висновки дисертації автором викладено у 20 наукових публікаціях, зокрема, 7 статтях, з яких 5 у виданнях, офіційно визначених як фахові з юридичних наук в Україні та 1 у іноземному періодичному науковому виданні, а також у 13 матеріалах науково-практичних конференцій.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, які об'єднують 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 468 найменувань та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з них 193 - основний текст.

Структура дисертації побудована логічно і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Дисертація оформлена відповідно до Вимог оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу.

Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю.

Порушення академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи історико-правову, наукову, практичну значимість дисертаційного дослідження Ковальчука І.В., його актуальність, наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення закономірностей та історико-правових особливостей організації і діяльності крайових судів у Галичині (1850–1918 рр.), необхідно наголосити, що окремі положення дисертації недостатньо чіткі та безперечні; іноді має місце незначна непереконлива аргументація деяких висновків. Зазначене обумовлює необхідність висловлення окремих коментарів та оцінок:

1. Класифікуючи теоретичну основу дослідження та виокремлюючи основні групи наукових праць, в яких розкривається безпосередньо чи опосередковано діяльність системи крайових судів у Галичині, гадаємо, що дисертанту було б доцільно систематизувати згадані праці згідно хронологічного підходу й вказати на специфіку досліджень кінця ХІХ – початку ХХ ст., радянської доби та сучасності. З огляду на наявні у списку використаних джерел 468 джерел, історіографія дослідження є досить стислою.

2. У тексті роботи немає однозначного підходу до вживання окремих понять, як наприклад «Весна народів». Одного разу вона вживається в дужках, в іншому без. Також в одному випадку роки вживаються як (1848-1849), а в іншому (1850-1918 рр.), а ще в іншому 1532/1533 р.

3. Характеризуючи джерельну базу, автор справедливо виокремлює опубліковані та неопубліковані матеріали, дисертант аналізує кодекси та збірки кримінального і цивільного права, а також матеріали судових рішень, але в жодному випадку в підрозділі 1.2. не згадуються нормативно-правові акти, що власне регулювали процес створення та повноваження крайових судів в Галичині, адже назва роботи звучить «Правові основи організації і діяльності», а не вирішення кримінальних чи цивільних справ судами.

4. Хоч у назві роботи містяться чіткі хронологічні рамки дослідження, вважаємо за доцільне їх конкретизувати у вступі, адже в Розділі 2 та підрозділі 3.1. дисертант робить історичну ретроспективу в XVIII і навіть XVI ст., а підрозділ 3.2. «Правові засади утворення крайових судів у Галичині та їхня підсудність» розпочинає з аналізу нормативно-правових актів 1852-1853 рр., які поклали початок функціонування крайових судів у Галичині.

5. Стосовно рекомендацій із впровадження досвіду австрійського судочинства Галичини другої половини XIX – початку XX ст., в сучасну правову дійсність, то наведені у висновках судження виходять за рамки спеціальності 12.00.01. Усвідомлюючи те, що між об'єктом дисертаційного дослідження та сучасною системою судоустрою України, різниця в понад півтора століття, слід було, на нашу думку, акцентувати увагу на ідеологічних та ментальних підходах до організації судової системи, апелювати до правової пам'яті тощо.

Однак вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня і позитивної характеристики дисертаційного дослідження Ковальчука І.В.

Загальний висновок.

1. Дисертація Ковальчука І.В. на тему: «Правові основи організації і діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1850–1918 рр.)» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною

особисто дисертантом у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертаційне дослідження містить науково обгрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора в історико-юридичну науку.

2. За своєю актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, історико-правовим, теоретичним, та практичним підґрунтям та обгрунтованістю одержаних результатів дисертація **Ковальчука Івана Васильовича на тему «Правові основи організації і діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1850–1918 рр.)»** повністю відповідає вимогам пунктів 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор – **Ковальчук Іван Васильович** – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ –

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри права

Закладу вищої освіти

«Університет Короля Данила»

Зварич Р.В.